

Το πανό των φοιτητών της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών στο πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο της 10ης Ιανουαρίου 1991. Μητσοτάκης και Κοντογιαννόπουλος ως μετενσάρκωση των δολοφόνων του Γρηγόρη Λαμπράκη | φωτο: Τάσος Κωστόπουλος

Τάσος Κωστόπουλος

“Δεν υπάρχει δολοφονία. Η δολοφονία έχει ορισμένα στοιχεία. Θάνατος υπήρξε”

Νικόλαος Τάγαρης, νομάρχης Αχαΐας, κατάθεση στην Εξεταστική της Βουλής (16/7/1991)

.....

Ημέρα μνήμης η σημερινή, καθώς τα μεσάνυχτα συμπληρώθηκαν 25 χρόνια από την άγρια δολοφονία του αριστερού καθηγητή Νίκου Τεμπονέρα από στελέχη της ΟΝΝΕΔ Πάτρας και οι

ομοσπονδίες των εκπαιδευτικών έχουν προγραμματίσει διαδήλωση στον χώρο της θυσίας.

Ενα τέταρτο του αιώνα μετά, τα γεγονότα του 1991 παραμένουν ζωντανά.

Οι αυριανές μάλιστα εκλογές στη Ν.Δ. τους προσδίδουν μιαν αναπάντεχη επικαιρότητα, υπενθυμίζοντας ότι ο φασισμός μπορεί κάλλιστα να επιστρατευτεί σαν το μακρύ χέρι μιας φιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής. Ενίοτε, μάλιστα, και σε ενιαία πολιτική συσκευασία.

Γιατί το φονικό της Πάτρας δεν προέκυψε από το πουθενά. Υπήρξε η φυσική εξέλιξη μιας πολιτικής που σχεδιάστηκε κεντρικά για το σπάσιμο των τότε μαθητικών καταλήψεων μέσω της κινητοποίησης του κομματικού μηχανισμού της Ν.Δ.. Εγχείρημα που απολάμβανε την ένθερμη στήριξη των δεξιών ΜΜΕ και τη σιωπηρή κάλυψη των υπηρεσιών ασφαλείας.

Αυτό που κυρίως επιβεβαίωσε την παρακρατική φύση του εγκλήματος ήταν άλλωστε οι διαδοχικές προσπάθειες των τότε κυβερνητικών και κομματικών στελεχών, όχι μόνο να συγκαλύψουν τις δικές τους ευθύνες, αλλά και να διασφαλίσουν την ήπια ποινική μεταχείριση των φυσικών αυτουργών.

Μαθητικές καταλήψεις…

Ολα ξεκίνησαν με δυο προεδρικά διατάγματα της κυβέρνησης Μητσοτάκη για τα Γυμνάσια (393/1990) και τα Λύκεια (392/1990), διαποτισμένα από μια έντονα αυταρχική, «ελληνοχριστιανική» και πειθαρχική λογική:

➥ επαναφορά της καθημερινής προσευχής,

➥ του ομαδικού εκκλησιασμού και της έπαρσης της σημαίας,

➥ «αναμόρφωση» των μαθητικών κοινοτήτων,

➥ ολοσχερής κατάργηση των αδικαιολόγητων απουσιών

➥ κι επιβολή ενός point system ελέγχου και ποινικοποίησης της συμπεριφοράς των μαθητών.

Η αρχική πάλι πρόβλεψη «ομοιόμορφης ενδυμασίας» των μαθητών αποσύρθηκε μεν μπροστά στη δημόσια κατακραυγή, αναδιατυπώθηκε όμως ως επιταγή «ευπρέπειας και απλότητας στην εμφάνιση», οι λεπτομέρειες της οποίας θα καθορίζονταν με πρόταση του συλλόγου

γονέων, απόφαση του συλλόγου διδασκόντων και πάταξη όποιας αμφίεσης κριθεί «σε προφανή δυσαρμονία με το σχολικό περιβάλλον».

Η απάντηση των μαθητών πήρε τη μορφή μιας χιονοστιβάδας καταλήψεων που ξεκίνησαν στις 22 Νοεμβρίου από το Ηράκλειο για ν' απλωθούν ταχύτατα σε όλη την Ελλάδα: 1.180 κατειλημμένα σχολεία στις 10/12, 20.000 διαδηλωτές μαθητές στο κέντρο της Αθήνας στις 13/12.

Τα αιτήματα των καταληψιών επικεντρώνονταν φυσικά στην απόσυρση των επίμαχων διαταγμάτων, περιλάμβαναν όμως συχνά και θετικές προτάσεις εκπαιδευτικού περιεχομένου –όπως η επαναφορά της «Ιστορίας του ανθρώπινου γένους» του Λευτέρη Σταυριανού, που είχε μόλις αποσυρθεί από την Α΄ Λυκείου σαν «αντιχριστιανική» επειδή δίδασκε τη δαρβινική θεωρία για την εξέλιξη των ειδών.

Το μαθητικό ξέσπασμα συμπορεύτηκε με τις κινητοποιήσεις φοιτητών και σπουδαστών, που την ίδια εποχή είχαν καταλάβει τις σχολές τους ενάντια στο «πολυνομοσχέδιο» Κοντογιαννόπουλου, με αποκορύφωμα ένα πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο 35.000 νέων (18/12).

Αιφνιδιασμένη από τις εξελίξεις, η κυβέρνηση προσέφυγε στα συντηρητικά ανακλαστικά της επίσημης Αριστεράς («τα σχολεία πρέπει να λειτουργούν» δηλώνει στις 12/12 ο Γρηγόρης Φαράκος, μετά τη συνάντησή του με τον Μητσοτάκη), έκανε κάποιες μικροϋποχωρήσεις και περίμενε τα Χριστούγεννα, με την προσδοκία πως οι διακοπές θα οδηγούσαν σε εκτόνωση.

Η προσδοκία αυτή αποδείχθηκε φρούδα. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΥΠΕΠΘ, πάνω από 700 σχολεία παρέμειναν κατειλημμένα στη διάρκεια των γιορτών (ανάμεσά τους το 51% των σχολείων της Αθήνας, το 53% του Πειραιά, το 80% της Δυτικής Αττικής, το 46% της Θεσσαλονίκης, το 63% της Αργολίδας και το 68% της Κέρκυρας), ενώ σε πολλά άλλα είχαν προγραμματιστεί συνελεύσεις για τις 7 Ιανουαρίου.

Αποφασισμένο να κάμψει το κίνημα, το υπουργείο διακήρυξε ότι «τα μαθήματα θα πραγματοποιηθούν έστω και μ' έναν μαθητή παρόντα», διέταξε τους διευθυντές να παίρνουν απουσίες στο πεζοδρόμιο (με μοναδικό κριτήριο τη δήλωση κάθε μαθητή υπέρ ή κατά της κατάληψης) και «υπενθύμισε» πως αρκούσαν 50 αδικαιολόγητες απουσίες για να χάσει ένας μαθητής τη χρονιά («Ελεύθερος Τύπος», 4/1/1991).

Κι αυτός ο εκβιασμός κατέρρευσε, ωστόσο, με τις καταλήψεις ν' αυγατίζουν την επομένη

των διακοπών, την κυβερνητική προπαγάνδα να καταφεύγει σε αμήχανες στρεψοδικίες και τον προϊστάμενο της Εισαγγελίας Αθηνών να ξεκαθαρίζει στους διαμαρτυρόμενους γονείς ότι, για ν' ασκηθούν διώξεις για διατάραξη οικιακής ειρήνης, «πρέπει οι διευθυντές των σχολείων να δηλώσουν εγγράφως ότι τα παιδιά, παρά τη θέλησή τους να μπουν στις αίθουσες, παρεμποδίζονται να παρακολουθήσουν τα μαθήματα» (ΕΤ2, 7/1/1991).

...και «ανακαταλήψεις»

Αθήνα 18/12/1990. Η αντοχή των μαθητικών καταλήψεων εξόργισε την κυβέρνηση Μητσοτάκη Αθήνα 18/12/1990. Η αντοχή των μαθητικών καταλήψεων εξόργισε την κυβέρνηση Μητσοτάκη | φωτο: Τάσος Κωστόπουλος

Δεν απέμεινε παρά η προσφυγή στην παρακρατική βία. Ομάδες κρούσης «αγανακτισμένων πολιτών» της Ν.Δ. και της ΟΝΝΕΔ ανέλαβαν να σπάσουν διά ροπάλου τις καταλήψεις.

Στις 7 Ιανουαρίου τα επεισόδια υπήρξαν σχετικά περιορισμένα κι είχαν περισσότερο τον χαρακτήρα «κοινωνικού αυτοματισμού», με πρωταγωνιστές κυρίως νεοδημοκράτες γονείς εχθρικούς προς τις καταλήψεις.

Εντελώς διαφορετικής κλίμακας ήταν οι βιαιότητες της επομένης, όταν έγινε εμφανής η αποτυχία των έννομων πιέσεων.

Στις 2 π.μ., 30-40 νεαροί ροπαλοφόροι εισέβαλαν με κροτίδες και δακρυγόνα στο 4ο Λύκειο Θεσσαλονίκης, σπάζοντας την πόρτα και στέλνοντας στο νοσοκομείο μια μαθήτρια κι έναν παρευρισκόμενο γονέα· επικεφαλής των επιδρομέων, σύμφωνα με καταγγελίες, ήταν ο πρόεδρος της τοπικής ΜΑΚΙ («Ριζοσπάστης», 11/1).

Μια εικοσαριά άλλοι προσπάθησαν ν' «ανακαταλάβουν» το Λύκειο Τυρολόης, στην Τούμπα, αλλά αποκρούστηκαν από μαθητές και γονείς («Τα Νέα», 10/1).

Στην Κυψέλη επιχειρήθηκε εισβολή στο 39ο Λύκειο, ενώ στον Βοτανικό το 63ο δέχτηκε επίθεση με μολότοφ («Ελευθεροτυπία», 9/1).

Διαδήλωση νεοδημοκρατών στην Κέρκυρα, «πραγματική λαϊκή έκρηξη» σύμφωνα με δελτίο Τύπου της νομαρχίας, κατέληξε σε παρατεταμένες εφόδους κατά των εκεί καταλήψεων.

Στην Αμαλιάδα, ομάδα ΟΝΝΕΔιτών κατέλαβε το δημαρχείο και ξυλοκόπησε τον (ΠΑΣΟΚο) δήμαρχο.

Στη Λαμία και τη Μακρακώμη, τέλος, διαβάζουμε στον άκρως φιλοκυβερνητικό «Ελεύθερο Τύπο» (9/1), «οι γονείς που ήθελαν να ξαναρχίσουν τα μαθήματα έσπασαν πόρτες και τζάμια» τριών σχολείων, «με αποτέλεσμα να προκληθούν ζημιές δεκάδων χιλιάδων δραχμών. Από σπασμένα τζάμια τραυματίστηκε, ευτυχώς ελαφρά, ένας μαθητής στο 6ο Λύκειο Λαμίας».

Το έδαφος είχε προπαρασκευαστεί από επώνυμες πένες της παράταξης, ήδη από την εποχή των καλοκαιρινών απεργιών.

«Πέντε δέκα καθάρματα είναι αυτοί που αναστατώνουν τη χώρα και πάνε να την πνίξουν με το μαξιλάρι την ώρα που στηλώνεται στα πόδια της», κήρυσσε χαρακτηριστικά ο Χρήστος

Πασαλάρης (Απογευματινή 6/7/1990).

«Αν λειτουργούσαν υγιώς τα ανακλαστικά αυτού του λαού, όλοι αυτοί οι αγύρτες του γκανγκστερικού συνδικαλισμού θα ήταν σήμερα φασκιωμένοι με επιδέσμους, μαύροι κι αγνώριστοι απ' το ξύλο, αφού δεν είναι στον Κορυδαλλό, όπως θα έπρεπε. [...] Πότε και πώς και σε ποιο βαθμό θα αντιδράσει επιτέλους πιο σθεναρά και πιο αυτόνομα η ελληνική κοινωνία στις γκανγκστερικές επιδρομές των πέντε-δέκα αφρόνων (έως παραφρόνων) εργατοπατέρων; Και πότε και πώς και ώς ποιο βαθμό η κυβέρνηση θα διδάξει τον λαό να πράττει αυθόρμητα το δημοκρατικό καθήκον του;».

Ο ίδιος ο πρωθυπουργός, καταλήγει το άρθρο, όφειλε να διδάξει από τηλεοράσεως στον λαό *«την αυτοάμυνα και την αυτοπροστασία από τα πέντε-δέκα καθάρματα που μαγαρίζουν σαδιστικώς τα ιερά δικαιώματα του ελεύθερου πολίτη, είτε κόβοντάς του το ρεύμα, είτε κλείνοντάς του τα σχολεία, είτε εμποδίζοντας την κίνησή του στους δρόμους, είτε θέτοντας σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία του».*

Κάλεσμα σε ομαδική αυτοδικία απηύθυνε και ο εκδότης του «Ελεύθερου Τύπου», Δημήτρης Ρίζος (9/1/1991):

«Κάποτε θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν οι πολίτες αυτής της χώρας. Και να αντιδράσουν απέναντι στους επαγγελματίες μικροπολιτικούς. Εμπρός λοιπόν στον δρόμο που χάραξαν οι πολίτες της Αμαλιάδας. Καταλάβατε ακόμη και τα σπίτια των... Μπαλωμένων!» (Δημήτρης Μπαλωμένος λεγόταν ο τότε πρόεδρος της ΟΛΜΕ).

Οταν το φύλλο έφτασε στα περίπτερα, ο Νίκος Τεμπονέρας ήταν ήδη νεκρός.

Μυαλά στα κάγκελα

Χαρακτηριστικό πανό των διαδηλώσεων του πρώτου διημέρου μετά τη δολοφονία (Αθήνα, 9-10/1/1991) | φωτο: Τάσος Κωστόπουλος

Τα γεγονότα της Πάτρας ξεκίνησαν το βράδυ της 8ης Ιανουαρίου, με την άκαρπη επιδρομή 25 περίπου ΟΝΝΕΔιτών, μ' επικεφαλής τον 30χρονο πρόεδρό τους (δημοτικό σύμβουλο και υπάλληλο της Τράπεζας Κρήτης) Γιάννη Καλαμπόκα, στο κατειλημμένο πολυκλαδικό της πόλης.

Αφού χαστούκισαν έναν αντιφρονούντα καθηγητή, μπούκαραν κατόπιν στο σχολικό συγκρότημα Βουδ, πετώντας έξω τους καταληψίες μαθητές και τραυματίζοντας με κοπίδι στο χέρι τον πρόεδρο του δεκαπενταμελούς.

Η είδηση μεταδόθηκε από τοπικό ραδιοσταθμό και μια διακοσαριά πολίτες συνέρρευσαν έξω από το συγκρότημα για να προστατεύσουν τους μαθητές.

Οι ΟΝΝΕΔίτες τούς υποδέχτηκαν με ύβρεις· «κάτι ακούστηκε για εθνικοσοσιαλισμό», θα καταθέσει αργότερα ο καθηγητής Διονύσης Ευσταθίου, «αλλά κανείς δεν περίμενε τα χειρότερα» (Πρακτικά Εξεταστικής, 20/6/1991, σ. 16).

Μετά την αποτυχία του δημάρχου Ανδρέα Καράβολα να πείσει τους «ανακαταληψίες» ν' αποχωρήσουν και την εκ μέρους τους εκτόξευση διαφόρων αντικειμένων, μια ομάδα άοπλων καθηγητών και άλλων πολιτών μπήκε στο προαύλιο, με τη βεβαιότητα πως η αριθμητική της υπεροχή αρκούσε για την απόσυρση των οπλισμένων ΟΝΝΕΔιτών.

Οι τελευταίοι τους υποδέχτηκαν όμως με σιδηρολοστούς, τσακίζοντας το κρανίο του Τεμπονέρα και τραυματίζοντας σοβαρά τρία ακόμη άτομα.

Οταν μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο, ο 38χρονος καθηγητής, μέλος της οργάνωσης Εργατικό Αντιμπεριαλιστικό Μέτωπο (ΕΑΜ), ήταν ήδη κλινικά νεκρός.

Η ομάδα των επιδρομέων ήταν γνωστή στην Πάτρα από αλλεπάλληλα βίαια επεισόδια (καταστροφές πολιτικών γραφείων κ.λπ.), στα οποία είχε προβεί κατά τις εκλογικές αναμετρήσεις της προηγούμενης διετίας (βουλευτικές της 18/6/1989, 5/11/1989 κι 8/4/1990, δημοτικές της 14/10/1990), με την προκλητική ανοχή των αρχών.

Στη διάρκεια πάλι των καταλήψεων είχαν πραγματοποιηθεί δυο τουλάχιστον συσκέψεις για την αντιμετώπισή τους.

Στην πρώτη (22/12/1990), παρουσία του ντόπιου υφυπουργού Παιδείας Βασίλη Μπεκίρη και του βουλευτή Νίκου Νικολόπουλου, ο Καλαμπόκας εισηγήθηκε την ανάληψη δυναμικής δράσης απ' την ΟΝΝΕΔ, για να πάρει την απάντηση ότι κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μετά τις γιορτές (Πρακτικά Εξεταστικής, 3/7/1991, σ. 4-6).

Η δεύτερη πραγματοποιήθηκε το βράδυ της 8ης Ιανουαρίου στη νομαρχία. Σύμφωνα με ένορκη κατάθεση τεσσάρων από τους 60 παρόντες διευθυντές σχολείων, ο νομάρχης Νίκος Τάγαρης ανέπτυξε εκεί τη νέα στρατηγική περί «νομιμότητας» των ανακαταλήψεων, κάνοντας μάλιστα ρητή αναφορά στο συγκρότημα Βουδ (όπ.π., 16/7/1991, σ. 85-6).

Ανάλογα σχέδια αναπτύχθηκαν σε παρόμοιες συσκέψεις σε όλη την Ελλάδα (π.χ. στη Θεσσαλονίκη στις 4/1, παρουσία του υπουργού Εσωτερικών Σωτήρη Κούβελα).

Σύμφωνα με ρεπορτάζ του Θοδωρή Ρουσόπουλου («Ελευθεροτυπία», 13/1), σχετικές εντολές είχαν επίσης δοθεί κεντρικά από τον αναπληρωτή διευθυντή της Ν.Δ. Θεόδωρο Μπεχράκη,

με τέλεξ προς τις νομαρχιακές του κόμματος, και τηλεφωνικά από την «επιτροπή κινητοποιήσεων» της της ΟΝΝΕΔ προς τις τοπικές οργανώσεις.

Η είδηση του φόνου προκάλεσε κανονική έκρηξη στον χώρο της νεολαίας.

Διαδηλωση στην Αθήνα μετά την δολοφονία Τεμπονέρα- 10/1/1991 Αθήνα 10/1/1991 | Τάσος Κωστόπουλος

Το κέντρο της Πάτρας μετατράπηκε σε θέατρο συγκρούσεων το βράδυ της 9ης Ιανουαρίου, για ν' ακολουθήσει ένα διήμερο πολύωρων οδομαχιών στους δρόμους της Αθήνας (10-11/1), με συμμετοχή χιλιάδων διαδηλωτών, εκατοντάδες τραυματίες και 4 ακόμη νεκρούς, όταν ένα από τα 4.000 δακρυγόνα που εκτόξευσαν τα ΜΑΤ προκάλεσε πυρκαγιά στο ισόγειο χαρτοπωλείο του «Κ. Μαρούση».

Πανικόβλητη, η κυβέρνηση απέσυρε τα επίμαχα διατάγματα και το πολυνομοσχέδιο, ο Κοντογιαννόπουλος παραιτήθηκε κι ο διάδοχός του Γιώργος Σουφλιάς εξήγγειλε εθνικό διάλογο για την Παιδεία «από μηδενική βάση».

Αστυνομική συγκάλυψη

Διαδήλωση στην Αθήνα μετά την δολοφονία Τεμπονέρα- Αθήνα 10/1/1991 | Τάσος Κωστόπουλος

Η προσπάθεια κουκουλώματος ξεκίνησε αμέσως, με την επεξεργασία μιας βολικής εκδοχής για τα γεγονότα.

Το μεσημέρι της 9/1/1991 η Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών διένειμε λεπτομερή ανακοίνωση της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αχαΐας, όπου η κύρια ευθύνη για το φονικό επιρριπτόταν στα ίδια τα θύματα:

“Την 21.00΄ ώρα της 8ης Ιανουαρίου 1991, ομάδα 25-30 ατόμων εισήλθε με αναρρίχηση των κιγκλιδωμάτων στον προαύλιο χώρο των προαναφερομένων σχολείων και υπεχρέωσε, χωρίς τη χρήση βίας, σε αποχώρηση τους 30 περίπου καταληψίες μαθητές εκ της κυρίας εισόδου του προαυλίου, την οποία εξεκλείδωσαν οι μαθητές. Παρέμειναν κύριοι του χώρου οι

ανωτέρω νέοι καταληψίες, με σκοπό την κανονική λειτουργία των σχολείων.

Οι εξελθόντες μαθητές διεβίβασαν τηλεφωνικά την πληροφορία περί των νέων καταληψιών των σχολείων των. Από ώρας 22.20΄ περίπου, άρχισαν αφικνούμενοι έξωθι των ανωτέρω σχολείων πολίτες, οι οποίοι ανήλθαν σε διακόσια πενήντα (250) περίπου άτομα, μεταξύ των οποίων και ο δήμαρχος Πατρέων κ. Καράβολας.

Ο δήμαρχος, συναντηθείς με τους νέους καταληψίες, δεν επέτυχε την αποχώρηση αυτών, πράγμα που ανακοίνωσε στους συγκεντρωμένους και ελήφθη η απόφαση από κοινού εφόδου προς ανακατάληψη.

Κατά την επακολουθήσασα περί ώρα 22.45΄ συμπλοκή, εξεσφενδονίσθησαν εκατέρωθεν διάφορα αντικείμενα (πέτρες, ξύλα, σίδερα κ.λπ.) με αποτέλεσμα τον βαρύτατο τραυματισμό του καθηγητού του Αου Τεχνικού Επαγγελματικού Λυκείου Πατρών Τεμπονέρα Νικολάου, ετών 38, νοσηλευομένου ήδη στην εντατική μονάδα του πανεπιστημιακού νοσοκομείου Ρίου Πατρών, και τον ελαφρό τραυματισμό των:

Α) Τσουκαλά Χρήστου, καθηγητού Λυκείου, ετών 34

Β) Γιώτη Κωνσταντίνου, ετών 31, δημοσίου υπαλλήλου, και

Γ) Βασιλιά Νικολάου, ετών 23, οικοδόμου, οι οποίοι μετά την παροχή των πρώτων βοηθειών απεχώρησαν για τις οικίες τους.

Από την συνεχιζόμενη προανάκριση, με την προσωπική παρουσία του αντεισαγγελέως Εφετών κ. Μύτη, προϊσταμένου της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Πατρών, φέρονται ως ενεχόμενοι οι:

Α) Καλαμπόκας Ιωάννης, ετών 30, τραπεζικός υπάλληλος

Β) Μαραγκός Αλέξιος, ετών 37, και

Γ) Σπίνος (αγνώστων λοιπών στοιχείων).

Των ανωτέρω διατάχθηκε από τον εισαγγελέα η σύλληψη, πλην μέχρι στιγμής δεν κατέστη εφικτή αυτή, καθ’ όσον δεν ανευρέθησαν στις οικίες των και καταζητούνται.”

Τρία τουλάχιστον σημεία της ανακοίνωσης βγάζουν μάτι:

(α) η ρητή γνώση της στοχοθεσίας των (ασύλληπτων ακόμη) ανακαταληψιών,

(β) ο ισχυρισμός για «απόφαση εφόδου» των απέξω «από κοινού» και

(γ) τα περί «εκατέρωθεν» εκσφενδονισμών, ενώ όλοι οι τραυματίες προέρχονταν από τη μια μόνο πλευρά – και δη εκείνη που διέθετε συντριπτική αριθμητική υπεροχή.

Η διαπλοκή της ομάδας Καλαμπόκα με την ΕΛ.ΑΣ. αποτελεί ένα κεφάλαιο που οριακά μόνο στάθηκε δυνατό να ερευνηθεί.

Το βέβαιο είναι πως απολάμβανε προκλητική ασυλία για τις βιαιοπραγίες της, ο δε Μαραγκός φέρεται να σύχναζε τακτικά στην Αστυνομική Διεύθυνση, απέναντι από το κτίριο της οποίας ασκούσε ευκαιριακά το επάγγελμα του μικροπωλητή.

Αδιερεύνητη παρέμεινε επίσης η καταγγελία του προέδρου της τοπικής Ενωσης Κατώτερων Αστυνομικών, με προϋπηρεσία στο τοπικό κλιμάκιο της ΕΥΠ, πως ο Μαραγκός ήταν έμμισθος πληροφοριοδότης των υπηρεσιών ασφαλείας («Τα Νέα», 12/1/1991, σ. 17).

Οσο για την παντελή απουσία της ΕΛΑΣ από τον χώρο των επεισοδίων, παρόλο που το κέντρο επιχειρήσεων είχε σαφή εικόνα της κατάστασης, η κατάθεση του νομάρχη στον ανακριτή ήταν αφοπλιστική:

Η αστυνομία είχε εντολές αρμοδίου Υπουργού να απέχει από κάθε δραστηριότητα στους σχολικούς χώρους κατά τον χρόνο των καταλήψεων. Η παρουσία της να είναι διακριτική κι από απόσταση. Και τούτο γιατί, εάν δεν ήταν διακριτική η παρουσία της, θα προσπαθούσαν κάποιοι να συνδέσουν την παρουσία της αστυνομίας με δραστηριότητες που αποσκοπούσαν σε ματαίωση των καταλήψεων.

(Πρακτικά Εξεταστικής, 16/7/1991, σ. 129)

Πατρίς – Θρησκεία – Αστυνομία

Μεταξύ άλλων ντοκουμέντων της εποχής, στον ιστότοπο του **Ιδρύματος Κωνσταντίνου Μητσοτάκη** έχουν αναρτηθεί δυο τηλεγραφήματα πολιτών που την επαύριο της δολοφονίας του Τεμπονέρα καλούσαν την κυβέρνηση να μην υποχωρήσει στον «κομματισμό» και την «αναρχία».

Το πρώτο προέρχεται από έναν πρώην νομάρχη, συγγραφέα του λεπτομερέστερου μέχρι σήμερα «πτωματολογικού» συγγράμματος για την κατοχική «ερυθρά τρομοκρατία» στην Πελοπόννησο, ενώ το δεύτερο από ένα απλό ζεύγος εθνικοφρόνων γονέων.

Εξίσου εύγλωττα, και τα δυο, για το πατροπαράδοτο μίγμα αυταρχισμού κι «ελληνοχριστιανισμού» με το οποίο ήταν εμποτισμένη ιδεολογικά η τότε «φιλελεύθερη» Ν.Δ.

Δολοφονία Τεμπονέρα Το πρωτότυπο τηλεγράφημα από το Αρχείο Μητσοτάκη:

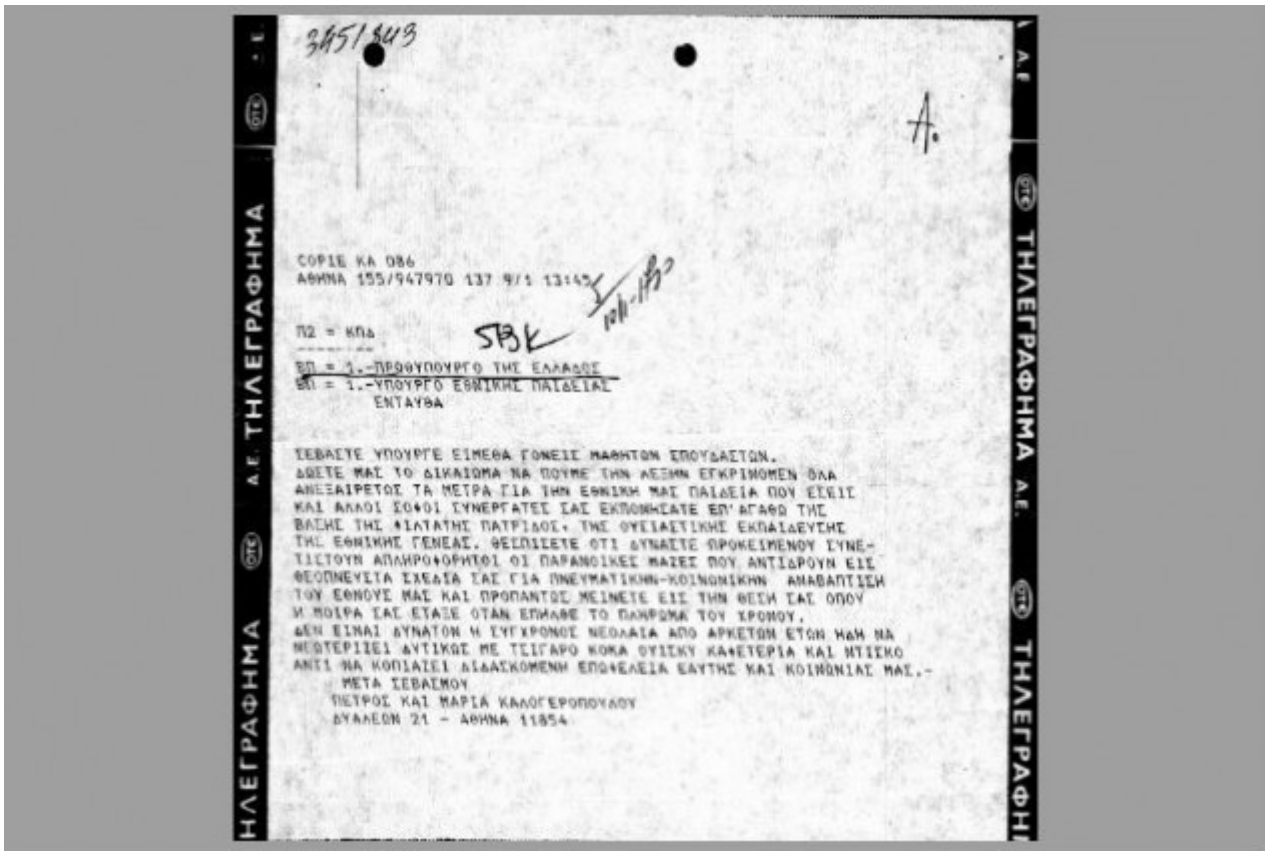

«Κυπαρισσία 11/1
Πρόεδρον Κυβερνήσεως
Υπουργόν Εθνικής Παιδείας
Υπουργόν Δικαιοσύνης
Υπουργόν Δημοσίας Τάξεως, Αθήνα

Ελληνικός λαός αναμένει προστατεύσετε ποικιλοτρόπως Ελληνική Παιδεία, Ελληνική κοινωνία και Ελληνική Δημοκρατία από οργανωμένα σχέδια αναρχικών που κατευθύνονται από αντιπαιδαγωγικά και αντιδημοκρατικά κομματικά όργανα.

Κοσμάς Αντωνόπουλος
τέως νομάρχης»

Το πρωτότυπο τηλεγράφημα από το Αρχείο Μητσοτάκη:

«Σεβαστέ Υπουργέ είμεθα γονείς μαθητών σπουδαστών. Δώστε μας το δικαίωμα να πούμε την λέξιν εγκρίνομεν όλα ανεξαιρέτως τα μέτρα για την Εθνική μας Παιδεία που εσείς και άλλοι σοφοί συνεργάτες σας εκπονήσατε επ' αγαθώ της βάσης της φιλτάτης πατρίδος, της ουσιαστικής εκπαίδευσης της εθνικής γενεάς. Θεσπίσετε ότι δύνασθε προκειμένου συνετιστούν απληροφόρητοι οι παρανοϊκές μάζες που αντιδρούν εις τα θεόπνευστα σχέδιά σας για πνευματικήν-κοινωνικήν αναβάπτιση του έθνους μας και προ παντός μείνετε εις την

θέσιν σας όπου η μοίρα σας έταξε όταν επήλθε το πλήρωμα του χρόνου.
Δεν είναι δυνατόν η σύγχρονος νεολαία από αρκετών ετών ήδη να νεωτερίζει δυτικώς με τσιγάρο, κόκα, ουίσκυ, καφετέρια και ντίσκο, αντί να κοπιάζει διδασκομένη επωφελεία εαυτής και κοινωνίας μας.
μετά σεβασμού
Πέτρος και Μαρία Καλογεροπούλου
Δυάλεων 21 – Αθήνα 11854»

Η κοινοβουλευτική «έρευνα»

Διαδήλωση μετά την δολοφονία Τεμπονέρα- Αθήνα 10/1/1991 | Τάσος Κωστόπουλος

Ενα δεύτερο πεδίο αναμέτρησης υπήρξε η εξεταστική επιτροπή που συστήθηκε για το ζήτημα με ομόφωνη απόφαση της Βουλής (4/3/1991).

Κατά τη διάρκεια της συζήτησης οι αγορητές της Ν.Δ. είχαν αντιταχθεί σθεναρά στο σχετικό αίτημα της αντιπολίτευσης, με επιχειρήματα που κινούνταν μεταξύ αγνωστικισμού και ρητής προάσπισης των ανακαταλήψεων.

«Ο καθηγητής Τεμπονέρας έπεσε θύμα της συμπλοκής. Και βεβαίως σε μια συμπλοκή κανείς δεν γνωρίζει ποιος χτυπάει ποιον», ισχυρίστηκε π.χ. ο βουλευτής Αχαΐας Σπήλιος Σπηλιωτόπουλος, ενώ ο Απόστολος Ανδρεουλάκος υποστήριξε πως «η νομιμότητα είχε αποκατασταθεί» από την ομάδα Καλαμπόκα, ο Τεμπονέρας «σκοτώθηκε «κατά την επίθεση ανακαταλήψεως» από «έναν όμιλο εξαγριωμένων και κατευθυνόμενων δικών σας οπαδών» και, συνεπώς, οι όποιες ποινικές ευθύνες έπρεπε ν’ αναζητηθούν σε βάρος των συντρόφων του θύματος.

Η σύσταση της επιτροπής εγκρίθηκε όμως τελικά, με προσωπική παρέμβαση του πρωθυπουργού.

Οπως διαπιστώνουμε από.τα επίσημα πρακτικά, κατά τη διάρκεια των εργασιών της επιτροπής ο πρόεδρός της, Επαμεινώνδας Ζαφειρόπουλος, λειτούργησε ως διάδικος μάλλον παρά ως ανακριτής: συχνά υπαγόρευε τις απαντήσεις των στριμωγμένων υπηρεσιακών παραγόντων, ενώ απειλούσε και προσπαθούσε να μπερδέψει (με ανακρίβειες) τους «εχθρικούς» μάρτυρες.

Παρόμοια στάση κράτησαν και άλλοι κυβερνητικοί βουλευτές, όπως ο Πέτρος Τατούλης.

Μεταξύ άλλων, αποκαλυπτικό είναι το ξέσπασμα του προέδρου, όταν τέθηκε ζήτημα σύγκρισης των αντικρουόμενων ισχυρισμών της ΕΛ.ΑΣ. και της προέδρου της ΕΛΜΕ: «Θα βάλουμε την κυρία Αντωνέλη με την αστυνομία; Η αστυνομία είναι κρατική λειτουργία και η Αντωνέλη είναι άτομο. Ολα τα κράτη έχουν μια αστυνομία» (16/7/1991, σ. 145).

Και να σκεφτεί κανείς πως η επιτροπή είχε συσταθεί για να διερευνήσει τις υπηρεσιακές, ακριβώς, ευθύνες!

Καθόλου περίεργο, συνεπώς, που η επιτροπή δεν κατέληξε σε ενιαίο πόρισμα.

Οι βουλευτές της αντιπολίτευσης έδωσαν στη δημοσιότητα το δικό τους προσχέδιο, που έκανε λόγο για «στυγερή πολιτική δολοφονία», την ευθύνη της οποίας έφεραν «όχι μόνον οι

φυσικοί αυτουργοί αλλά και οι ηθικοί αυτουργοί, μεταξύ των οποίων ο νομάρχης Τάγαρης και οι αστυνομικοί διευθυντές Μπάδας και Τσαούσης» («Ποντίκι», 18/6/1992), η δε κυβερνητική πλειοψηφία έβαλε την υπόθεση στο αρχείο.

Τα πρακτικά δυο από τις 23 συνεδριάσεις (19η-20ή) απουσιάζουν μάλιστα από τον σχετικό φάκελο της Βουλής.

Αμέσως μετά το κλείσιμο των εργασιών, ο πρόεδρος της επιτροπής ανέλαβε, τέλος, επίσημα καθήκοντα συνηγόρου του Καλαμπόκα στο δικαστήριο (20/7/1992).
Μετά τη δολοφονία του Νίκου Τεμπονέρα
Η δικαστική μάχη

Τρίτο και τελικό πεδίο αναμέτρησης υπήρξε η Δικαιοσύνη.

Μετά την αυτόβουλη παράδοση και προφυλάκιση των καταζητούμενων, η όλη διαδικασία πέρασε πέντε στάδια:

■ Τον Μάιο του 1991 αποφυλακίστηκε ο Μαραγκός, παρόλο που ο αυτόπτης πρόεδρος του δεκαπενταμελούς είχε καταθέσει στον ανακριτή πως τον είδε να φεύγει από το σχολείο κρατώντας ένα ματωμένο λοστάρι (Πρακτικά Εξεταστικής, 16/10/91, σ. 13-4).

■ Τον Μάρτιο του 1992 απαλλάχθηκαν με βούλευμα ο νομάρχης και ο δήμαρχος, εναντίον των οποίων είχαν καταθέσει μηνύσεις για ηθική αυτουργία αντίθετες ομάδες Πατρινών δικηγόρων.

Με το ίδιο βούλευμα παραπέμφθηκε ο Καλαμπόκας για ανθρωποκτονία, ο Μαραγκός και ο Σπίνος για σωματικές βλάβες κι άλλοι 10 ΟΝΝΕΔίτες για συμπλοκή.

Η ίδια κατηγορία ασκήθηκε ωστόσο και σε 6 συμπαραστάτες των καταληψιών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονταν 4 βασικοί αυτόπτες μάρτυρες του φόνου!

■ Η πρωτοβάθμια δίκη ξεκίνησε στον Βόλο στις 22/6/1992 κι ολοκληρώθηκε στις 9/3/1993 με την καταδίκη του Καλαμπόκα σε ισόβια για εμπρόθετη ανθρωποκτονία χωρίς ελαφρυντικά, του Μαραγκού και του Σπίνου σε 3 μήνες κι αθώωση των υπολοίπων.

Για τον σκληρό πυρήνα της Ν.Δ., η απόφαση αποτέλεσε πραγματικό σοκ: «Βρε μπας και μας κυβερνά το ΠΑΣΟΚ;», αναρωτιόταν την επομένη ο Δημήτρης Ρίζος στον «Ελεύθερο Τύπο». «Γιατί σε μια τόσο πολιτική δίκη η Πολιτεία δεν φρόντισε να βρίσκονται στην έδρα δικαστές

που να μην παρασύρονται από ψευδομάρτυρες; Που να μην υποκύπτουν στον όχλο; Ούτε αυτό είναι σε θέση να διασφαλίζει η παραπαίουσα εξουσία;»

■ Η «παραπαίουσα εξουσία» αποφάσισε τελικά να τακτοποιήσει την εκκρεμότητα πριν από τις εκλογές του 1994.

Στις 16/6/1993 ορίστηκε σύντομη δικάσιμος (7/12/1993) κι ακολούθησε αποψίλωση του εφετείου της Λάρισας με μαζικές μεταθέσεις, ώστε η σύνθεση του νέου σώματος να οριστεί όχι με κλήρωση, αλλά από τον άρτι διορισθέντα πρόεδρο, γνωστό για τη συμμετοχή του σε ετυμηγορίες ευνοϊκές για την κυβέρνηση («Τα Νέα», 15/11/1993).

Ο Μητσοτάκης ανατράπηκε όμως στις 9/9/1993, η νέα κυβέρνηση Παπανδρέου ακύρωσε τις μεταθέσεις κι ο Καλαμπόκας ξανακαταδικάστηκε (19/5/1994) – με το ελαφρυντικό όμως του προτέρου έντιμου βίου, σε 17 χρόνια.

Βασική καινοτομία της δευτεροβάθμιας δίκης αποτέλεσαν πάντως οι αλληλοκατηγορίες μεταξύ των πρώην συναγωνιστών. Ο Καλαμπόκας «αποκάλυψε» ότι πραγματικός δολοφόνος του Τεμπονέρα ήταν ο Μαραγκός, ισχυρισμό που επανέλαβαν ο Σπίνος και ο (επίσης πρώην κατηγορούμενος) Αχιλλέας Πριονάς.

Ο Μαραγκός κατονόμασε πάλι ως «πιθανότερο» δολοφόνο τον Πριονά (22/2), έκανε μήνυση στον Σπίνο και πέτυχε την καταδίκη του για συκοφαντική δυσφήμιση. Ετσι κι αλλιώς δεν κινδύνευε, καθώς είχε αμετάκλητα απαλλαγεί για το φόνο με βούλευμα.

■ **Το 1996 ο Αρειος Πάγος αποφάνθηκε** ότι το εφετείο όφειλε να επανεξετάσει το ελαφρυντικό της «εν βρασμώ ψυχικής ορμής».

Η υπόθεση ξαναδικάστηκε (1-15/10/1996), το εφετείο απέρριψε την υπόδειξη αλλά υποχρεώθηκε από τον Αρειο Πάγο σε νέα επιμέτρηση της ποινής, μειώνοντάς τη σε... 16½ χρόνια (22/1/1998). Λίγο αργότερα ο Καλαμπόκας αποφυλακίστηκε, έχοντας εκτίσει τα 2/5.

Πολύ νερό κύλησε έκτοτε στο αυλάκι.

Ο **Καλαμπόκας έγινε προϊστάμενος** υποκαταστήματος της Εθνικής Τράπεζας στον Βόλο.

Ο **Βασίλης Κοντογιαννόπουλος εξελέγη το 2000** πανηγυρικά βουλευτής του «εκσυγχρονιστικού» ΠΑΣΟΚ στη Β΄ Αθηνών και το 2003 χρημάτισε υφυπουργός Υγείας της κυβέρνησης Σημίτη.

Ο δε **Νίκος Νικολόπουλος,** που κάποτε δικαιολογούσε τις βιαιοπραγίες της ομάδας Καλαμπόκα σαν τοπικό «έθιμο» (Πρακτικά Εξεταστικής, 15/5/1991, σ. 82), ευτύχησε να στηρίξει ως βουλευτής των ΑΝ.ΕΛΛ. την κυβέρνηση του Αλέξη Τσίπρα – του πιο διάσημου, πλέον, από τους καταληψίες μαθητές του 1991.

Αμφισβήτησε κανείς την έκταση της εθνικής συμφιλίωσης;

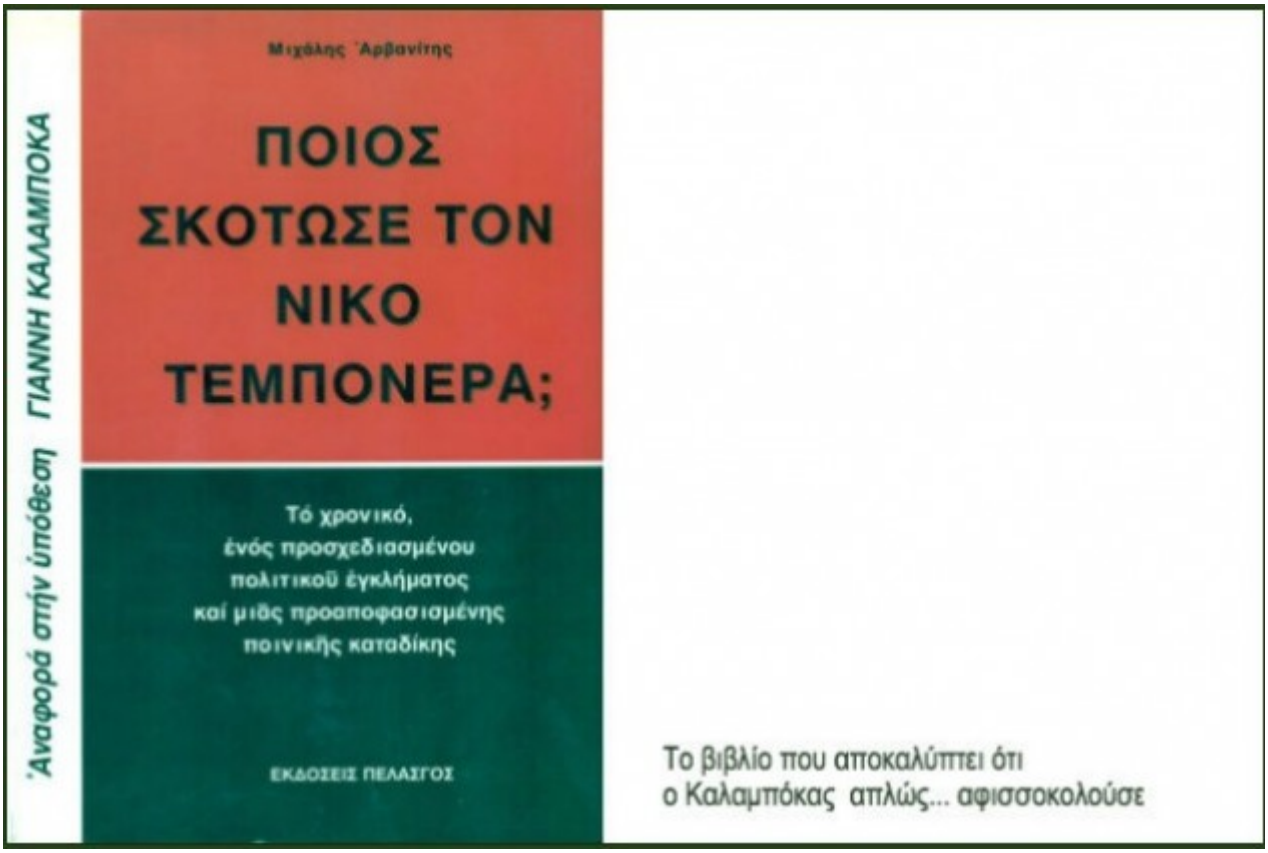
Ο «νέος Χριστός» και τα συγκοινωνούντα δοχεία

Το μοναδικό βιβλίο που έχει κυκλοφορήσει για την υπόθεση Τεμπονέρα γράφτηκε από ένα σημερινό στέλεχος της… Χρυσής Αυγής: τον βουλευτή Αχαΐας Μιχάλη Αρβανίτη, συνήγορο του Καλαμπόκα το πρώτο 18μηνο μετά τον φόνο και του Αλέκου Μαραγκού μέχρι τον Ιούνιο του 1991.

Με τον πιασάρικο τίτλο **«Ποιος σκότωσε τον Νίκο Τεμπονέρα;»**, κυκλοφόρησε το 2002 από τις εκδόσεις «Πελασγός» του Ιωάννη Γιαννάκενα (στελέχους τότε του Ελληνικού Μετώπου του Βορίδη και κατόπιν του ΛΑΟΣ) κι επιδίδεται στην άχαρη προσπάθεια ν’ αποσείσει την ενοχή του πρώτου πελάτη του συγγραφέα, επιρρίπτοντας την ευθύνη του φόνου στον δεύτερο.

Η επίσημη παρουσίασή του έγινε στη δωδέκατη επέτειο της δολοφονίας (8/1/2003), από τον Μάκη Βορίδη και τους παλαίμαχους δημοσιογράφους Χρήστο Πασαλάρη και Γιάννη Βούλτεψη.

Διευθυντής του γραφείου Τύπου της Ν.Δ. μεταξύ 1984 και 1993, ο τελευταίος υιοθετεί μάλιστα ρητά στα απομνημονεύματά του την αφήγηση του «φίλου Αρβανίτη» σαν τη μόνη αξιομνημόνευτη εξιστόρηση των συμβάντων («Δέκα σκληρά χρόνια στη Νέα Δημοκρατία», Αθήνα 2005, σ. 398-401).

Το βιβλίο του Μιχάλη Αρβανίτη για την δολοφονία Τεμπονέρα

Για όσους παρακολούθησαν την υπόθεση από τις εφημερίδες, και ιδίως το ξεκατίνιασμα μεταξύ των πρώην συναγωνιστών κατά τη δευτεροβάθμια εκδίκαση, το βιβλίο του Αρβανίτη δεν προσφέρει τίποτα το καινούργιο.

Μ’ εξαίρεση, ίσως, την αποκάλυψη πως η αντικατάσταση του σημερινού χρυσαυγίτη -ως συνηγόρου του Καλαμπόκα- από επιφανείς βουλευτές της Ν.Δ. έγινε αφού αυτός είχε ήδη προσλάβει ως συνεργάτη τον «εθνικιστή» Αθηναίο δικηγόρο Κ.Π[λεύρη;], που διέθετε «τις ικανότητες και τις ειδικές γνώσεις για ν’ ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις της υπόθεσης» (σ. 221-2).

Με όσα έχουν έρθει στο φως, μόνο ειρωνικά χαμόγελα προκαλεί η απροκάλυπτη σύγκριση του Καλαμπόκα με τον Χριστό (σ. 14) ή η εμμονή του συγγραφέα στον ισχυρισμό πως η

ομάδα κρούσης της ΟΝΝΕΔ δεν σχεδίαζε ν' ανακαταλάβει τα σχολεία, αλλά είχε βγει για μια απλή αφισοκόλληση κι «εγκλωβίστηκε» εκεί από τον «ντοπαρισμένο όχλο» των καταληψιών και των συμπαραστατών τους (σ. 37-47).

Η ίδια σοβαρότητα διακρίνει και τον βασικό ισχυρισμό του, πως η όλη υπόθεση δεν ήταν παρά μια σκευωρία για να εξουδετερωθεί ο δυναμικός ΟΝΝΕΔίτης, στην οποία συνέπραξε ολόκληρη «αλυσίδα ανθρώπων» που «σχεδίασαν, οργάνωσαν και πραγμάτωσαν, όχι μόνο το έγκλημα εκείνης της βραδιάς, αλλ' αργότερα και μια σειρά άλλων εγκλημάτων κατά της Δικαιοσύνης, της Αλήθειας και της Ανθρώπινης αξιοπρέπειας, με σκοπό το κέρδος το πολιτικό και συνάμα τη διέξοδο στ' αρρωστημένα πολιτικά τους πάθη» (σ. 39-40).

Θεωρία που, μεταξύ άλλων, έρχεται σε κατάφωρη αντίθεση με όσα υποστηρίζει το σημερινό κόμμα του Μιχάλη Αρβανίτη: προσπαθώντας να σχετικοποιήσει τα δικά της εγκλήματα, η Χ.Α. υπενθυμίζει, βλέπεις, διαρκώς τα τελευταία χρόνια την «άνανδρη δολοφονία» του αριστερού καθηγητή από τα «τάγματα εφόδου της ΟΝΝΕΔ».

Εξαιρετικά αποκαλυπτικό αποδεικνύεται, αντίθετα, το όλο πόνημα ως σκιαγράφηση εκ των ένδον της πολιτικοϊδεολογικής λογικής που οδήγησε στο έγκλημα, λογικής που ευδοκιμούσε τότε στους κόλπους της μεγάλης φιλελεύθερης παράταξης, για να καταλήξει αργότερα στο ναζιστικό μόρφωμα.

Ο δικηγόρος του Καλαμπόκα διαρρηγνύει τα ιμάτιά του για το ότι «οι Ελληνες αξιωματικοί, όμηροι του ''χουντικού'' παρελθόντος που σκόπιμα τα κόμματα κρατούν στην επιφάνεια, δεν τολμούν να τρίξουν τα δόντια στους πολιτικούς δικτάτορες», ενώ «η συντροφο-συνοδοιπορία αλωνίζει ασύδοτη, σ' όποιο ''χωράφι'' βρει μπροστά της» (σ. 34).

Αποκαλεί διαρκώς την πρόεδρο της ΕΛΜΕ «σουσουδομποβαρύζουσα συνοδοιπόρα», τον τραυματισμένο πρόεδρο του δεκαπενταμελούς «μικρό χαφιέ» (σ. 43), τους μάρτυρες κατηγορίας «σοσιαλ-συνοδοιπόρους» (σ. 54), «μπουλούκι» (σ. 58), «τσανάκι του πράσινου κομματόσκυλου» (σ. 55) κ.ο.κ., αποφαίνεται δε με πίκρα πως «ο ανακριτής δεν ήταν λιοντάρι, για να σκορπίσει μ' ένα του βρυχηθμό τα πεινασμένα, για κέρδος πολιτικό, θρασύδειλα αγριόσκυλα της συντροφο-συνοδοιπορίας» (σ. 110).

Για πιο προχωρημένα γούστα, ο Μητσοτάκης χαρακτηρίζεται «Κρητικός Πιλάτος», αφού παρέδωσε τον νέο Ιησού «στων Οβριών τον όχλο» (σ. 14), οι δε δικαστές παραλληλίζονται με «Οβραίικο ιερατείο, φανατισμένο από τυφλούς δογματισμούς» (σ.13).

Τα βέλη του χρυσαυγίτη δικηγόρου δεν γλιτώνει ούτε ο ίδιος ο νεκρός Τεμπονέρας, που ευθύς εξαρχής σκιαγραφείται σαν «αυτόκλητος εργατοπατέρας, ειδικευμένος στη βίαιη καταστολή απεργοσπαστικών εκδηλώσεων» (σ.18).

Κατά τα άλλα, ο Καλαμπόκας κι η παρέα του είχαν βγει απλώς για αφισοκόλληση...

Πηγή: efsyn.gr